

ประติมานวิทยา ว่าด้วย “สังข์”

ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมผ่านจิตรกรรมฝาผนัง

Conch Shell Forms: Music Iconology in Mural Painting and Its Interpretation

ไตรตรึงษ์ พลอยม่วง*¹ ณรงค์ชัย พิฎกรัชต์²
Traitrung Ploymong,*¹ Narongchai Pidokrajt²

Abstract

Murals are related to people's ways of life. Muralists depicted stories, ways of life, societies and cultures through murals reflected the societies and their cultures which is connected to the Iconology, the study of visual imagery and its symbolism as evidence of rituals, beliefs, values and interpretation. Musical Iconography is concerned with the depiction of imaginary music as written language and real music will finally be brought to accompany the depiction after it is recorded. The sound of conch shell fanfare cannot be obtained from the image but it can be perceived through imagination and from old records from the past. In interpreting music murals and paintings, a lot of knowledge are required. It is also necessary to study the traditions, beliefs, values, analysis and interpretation of those images. The study of Music Iconology is the combination of many art genres which a variety of academic qualifications will be shown such as the features of each instrument including its look and sound, and musical ensembles. In addition, music is played in various activities not only for entertainment and recreation but also for birth and death rituals. This ritual music well reflects images of each community.

Keywords: Iconology / Conch / Shell / Social and Cultural Reflection

* Corresponding author, email: traitrung1@hotmail.com

¹ อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

¹ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Muban Chom Bueng Rajabhat University

² รองศาสตราจารย์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

² Assoc. Prof., College of Music, Mahidol University

บทคัดย่อ

จิตรกรรมฝาผนัง มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตผู้คน จิตรกรได้ถ่ายทอดเรื่องราว วิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรม ผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สะท้อนสังคม วัฒนธรรม เชื่อมโยงกับประติมานวิทยา ที่ว่าด้วยเรื่องของการอ่านความหมายที่สื่อออกมาจากภาพ การตีความจากสัญลักษณ์ที่ปรากฏ เป็นหลักฐานทางพิธีกรรม ความเชื่อ ค่านิยม ความสำคัญปรากฏในประติมานวิทยา ในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับเสียงเป็นเรื่องของการจินตนาการ แต่สามารถบรรยายเป็นภาษาเขียนและสามารถจะนำเสียงจริงมา ประกอบคำบรรยายได้ หลังจากที่ได้มีการบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้น เช่น ภาพประติมานกรรมสังข์ ผู้เห็นภาพ สามารถจินตนาการและรับรู้เสียงผ่านแผ่นเสียงเก่าในอดีต ในการตีความภาพเขียนดนตรีนั้นต้องใช้องค์ ความรู้มากมายมาประกอบกัน นอกจากนี้ยังต้องศึกษาเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม การ วิเคราะห์ตีความหลายภาพเหล่านั้นอีกด้วย งานศึกษาเรื่องประติมานวิทยาเป็นการรวมศาสตร์และศิลป์ หลายประเภทเข้าด้วยกัน ซึ่งผู้ศึกษาจะเห็นความเป็นวิชาการที่หลากหลายปรากฏตามมา เช่น ลักษณะ ของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นว่ามีรูปลักษณะ เสียง การนำเอาเครื่องดนตรีหลายๆ ชิ้นมาบรรเลงร่วมกัน เหนือไปกว่านั้นการเล่นดนตรียังใช้ในกิจกรรมต่างๆ มิใช่แต่เพียงเพื่อความบันเทิง พักผ่อนหย่อนใจ แต่ ยังสามารถใช้ในพิธีกรรมตั้งแต่เกิดจนตาย เรื่องของดนตรีพิธีกรรมนี้ ต่างเหล่านี้เราเรียนรู้ได้จากภาพ ของแต่ละกลุ่มชนได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: ประติมานวิทยา / สังข์ / ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม

บทนำ

จิตรกรรมฝาผนัง มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตผู้คน ถ่ายทอดเรื่องราว วิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรม ประเพณี ผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนัง จิตรกรรมไทยเป็นงานศิลปะที่สะท้อนให้เห็น วัฒนธรรม มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างมีความหมาย ประติมานวิทยาเกี่ยวข้องกับหลักฐานต่างๆ ที่มนุษย์ได้คิดค้นขึ้นในลักษณะงานศิลปกรรมที่สามารถมองเห็นได้ อาจกล่าวได้อีกทางหนึ่งว่าเป็น งานที่เกิดจากสมองมนุษย์ที่รวบรวมหลายความรู้มาแสดงออกให้ปรากฏแก่สายตาของผู้ชม โดยการ เขียนเรื่องราวผ่านรูปภาพ ด้วยเหตุนี้จุดเริ่มต้นของการศึกษาของศาสตร์สาขาที่ว่าด้วยการอ่าน ความหมายของรูปภาพให้ความสำคัญกับเนื้อหาหรือความหมายที่สื่อออกมาจากภาพ ผ่านการ

ตีความจากสัญลักษณ์ที่ปรากฏ ภาพเขียนและภาพแกะสลักเกี่ยวกับดนตรีอาจจะเป็นหลักฐานทาง พิธีกรรม ความเชื่อ ค่านิยม ของคนในช่วงเวลานั้นๆ และชวนให้ผู้เห็นภาพเครื่องดนตรีและคิดตาม ถึงเสียงที่เกิดจากเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ที่ปรากฏในภาพ ความสำคัญปรากฏในภาพ (Music Icon) จึงมีความลึกซึ้ง และหลากหลายในมิติ³ และเป็นการบันทึกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงสภาพ สังคม ในช่วงเวลานั้น

ประติมาณวิทยา (Music Iconology)

ประติมาณวิทยาเป็นแขนงหนึ่งของดนตรีวิทยาว่าด้วยรูปภาพและรูปลักษณะต่างๆ ที่ปรากฏ บนภาพ ประติมาณวิทยาดนตรี คือ เรื่องของภาพเครื่องดนตรี วงดนตรี ผู้คนที่เล่นดนตรี ฯลฯ ที่มีความเกี่ยวข้องกับเครื่องดนตรีและการปฏิบัติต่อเครื่องดนตรี (บรรเลงหรือเล่น) ตามศาสตร์ของ ประติมาณวิทยาการนี้นอกจากจะเกี่ยวกับดนตรีโดยตรงแล้ว ยังมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวิชา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี จิตวิทยา สังคมวิทยา และที่สำคัญคือเรื่องของวงจิตรศิลป์ ดนตรีได้เข้าไป เกี่ยวข้องกับศาสตร์และศิลป์แทบทุกประเภท ที่สำคัญคือลงรากลึกเข้าไปจนถึงเรื่องของ สุนทรียศาสตร์ในเรื่องความงามและความชื่นชมบรรดางานศิลปะเหล่านี้ มีกระจัดกระจายไปทั่วโลก การสื่อความจากงานศิลปะเหล่านี้สื่อความหมายได้ชัดเจน

ประติมาณวิทยาเกี่ยวข้องกับเสียง เป็นเรื่องของการจินตนาการแต่เป็นจินตนาการที่ สามารถบรรยายออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรได้ ผู้เขียนภาพดนตรีนั้นต้องมียุคความรู้มากมายมา ประกอบกัน นอกจากนี้ยังต้องศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม การวิเคราะห์ และ ตีความจากภาพเหล่านั้นอีกด้วย ประติมาณวิทยาเป็นการรวมศิลปะหลายประเภทเข้าด้วยกัน ผู้ศึกษาจะเห็นความเป็นวิชาการที่หลากหลายปรากฏตามมา เช่น ลักษณะของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น ว่ามีรูปลักษณะอย่างไร เช่น ภาพวงเครื่องดนตรีที่มีลักษณะหน้ากลม และมีคันทันไม้ยาวๆ งอนๆ ผู้ที่ เห็นภาพก็สันนิษฐานว่าเป็นกระจับปี่บ้าง พิณบ้าง ในส่วนนี้ต้องมาพิจารณาถึงรูปร่าง สัดส่วน และ องค์ประกอบต่างๆ ของเครื่องดนตรี ทำนองของนักดนตรีจะเป็นการจับเครื่องนั้นเป็นอย่างไร และเมื่อ เห็นภาพผู้คนที่นั่งรวมวงกัน มีเครื่องดนตรีหลายๆ ชิ้นมาบรรเลงร่วมกันก็จะเกิดเป็นวงดนตรีประเภท ต่างๆ เหนือไปกว่านั้นการเล่นดนตรี ยังใช้ในกิจกรรมต่างๆ แยกแยกออกไป มิใช่แต่เพียงเพื่อความ บันเทิง พักผ่อนหย่อนใจ ดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมตั้งแต่เกิดจนตาย สามารถพิจารณาได้จากสิ่งแวดล้อม ของภาพ ทำให้ผู้ศึกษาพิจารณาได้ถึงความเชื่อมโยงของดนตรีที่มีต่อพิธีกรรมนี้ เรียนรู้ได้จากภาพของ

³ Sakchai Saising, *Dvaravati Art: Early Buddhist Culture in Thai Land* (Bangkok: Ancient City, 2004), 2. (in Thai)

แต่ละกลุ่มชนได้เป็นอย่างดี แม้เวลาจะผ่านไปนานแล้วก็สามารถจินตนาการถึงเสียงของดนตรีนั้น
เป็นอย่างไร

บทความนี้ว่าด้วยเรื่องของประติมานวิทยาว่าด้วย “สังข์” ภาพสะท้อนทางสังคมและ
วัฒนธรรมผ่านจิตรกรรมฝาผนังที่ทำการศึกษาวិเคราะห์ภาพสังข์ ที่ปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนัง
เพื่อทำการวิเคราะห์ให้เห็นความสำคัญของสังข์ ว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตผู้คนในสังคมมา
อย่างยาวนานเป็นอีกมิติหนึ่งของการศึกษาดนตรีผ่านงานจิตรกรรมฝาผนัง

วัฒนธรรมดนตรีที่ปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนัง มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตผู้คน
จิตรกรได้ถ่ายทอดเรื่องราว วิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรม ผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนัง จิตรกรรมไทย
เป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม ประเพณี ที่มีคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม และเป็น
ประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า เรื่องราวที่เกี่ยวกับศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วิถีชีวิต ความ
เป็นอยู่ของผู้คน วัฒนธรรมการแต่งกาย การแสดง การละเล่น พื้นเมืองต่างๆ ผ่านภาพจิตรกรรม
ฝาผนัง ซึ่งพบเห็นตามวัดวาอาราม ส่วนมากมักเขียนเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิ พุทธ
ประวัติชาดก เป็นเรื่องที่มีความต่อเนื่องกัน ประกอบด้วยเหตุการณ์หลายตอน เรื่องราวภาพ⁴
จิตรกรรมฝาผนังในอาคาร โดยมากมักนิยมจัดวางตำแหน่งภาพซึ่งแฝงความหมายอันเป็นหลักธรรม
ในพุทธศาสนา จิตรกรรมฝาผนัง รูปแบบการวางภาพในการเขียนงานจิตรกรรมฝาผนัง คติความเชื่อ
ที่แฝงในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง มีขั้นตอนวิธีการตั้งแต่เตรียมพื้นผนังก่อนการเขียนสี การ
เตรียมสี จนกระทั่งการวางเค้าโครงเรื่องที่จะวาดลงบนฝาผนัง การจัดลำดับภาพ ตามความเหมาะสม
ซึ่งแนวคิด และคติความเชื่อนี้มีสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน องค์ความรู้เรื่องของช่าง ที่สะท้อน
ผ่านภาพวาด แต่ละรูปที่มีความแตกต่างกันออกไป เป็นแบบแผนการตรวจสอบกันตามตำรา เอกสาร
สู่งานจิตรกรรมที่ใช้ภาพเล่าเรื่องแทนเอกสาร

ประติมานวิทยา (Music Iconography) มีต้นกำเนิดมาจากคำในภาษากรีก คำว่ารูปภาพ
(Icon) หรือรูปสัญลักษณ์อาจจะแปลว่า เขียน เป็นภาษาวิชาการที่ใช้อธิบายความหมายที่ซับซ้อนของ
สัญลักษณ์ หรือรูปภาพที่เป็นเสมือนตัวแทนขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ข้อเท็จจริงที่
เกิดขึ้นสังคมหนึ่งๆ⁵ หลักฐานต่างๆ ที่มนุษย์ได้คิดค้นขึ้นในลักษณะงานศิลปกรรมที่สามารถมองเห็น
ได้ อาจกล่าวได้อีกทางหนึ่งว่าเป็นงานจากสมองมนุษย์ที่รวบรวมหลายความรู้มาแสดงออกให้ปรากฏ

⁴ Surathin Tatana, “Buddhist History Painting” (Bachelor of Fine Arts Thesis, Silpakorn University, 2006), 10-13.
(in Thai)

⁵ Pichaya Sumchinda, *Decoding King Mongkut* (Bangkok: Art and Culture Publishing House, 2014), 4-5. (in Thai)

แก่สายตาของผู้ชม มีการเขียนเรื่องราวผ่านรูปภาพ งานศิลปะ เช่น ประติมานวิทยา ในศาสนาต่างๆ มักจะประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของศาสดาคนสำคัญ เช่น ภาพเขียนเกี่ยวกับพระเยซูเจ้าของนักบุญต่างๆ ในศาสนาคริสต์ และแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับคำสอนทางศาสนา เรื่องเล่าต่างๆ เช่น การปราบสิ่งชั่วร้าย โดยฝีมือของนักบุญคนสำคัญ มีทั้งที่เป็นภาพเขียนและเป็นประติมากรรมมากมายทั่วไปในยุโรปก็เป็นตัวอย่างที่สำคัญ⁶

จิตรกรรม ประติมากรรม มักเป็นสัญลักษณ์เพื่อการสั่งสอน เรื่องราวความเชื่อทางศาสนา ข้อพึงปฏิบัติของศาสนิกชน เนื่องจากเห็นว่าการวาดภาพสามารถสื่อได้และชัดมากกว่าจะให้อ่านจากตัวหนังสือ ในประวัติศาสตร์ศาสนา นิยมใช้รูปภาพ หรือสัญลักษณ์เขียนไว้แทนการอ่านและการพูด ดังนั้นรูปภาพโบราณ จึงเป็นคลังข้อมูลขนาดใหญ่ที่ใช้ถ่ายทอดเรื่องราวทางศาสนาควบคู่ไปกับการศึกษาเล่าเรียนเรื่องประวัติศาสตร์ ผู้คน สังคม และวัฒนธรรม ที่สามารถสืบทอดไปได้นานหลายยุคสมัยตราบเท่าที่ภาพเขียนเหล่านั้นยังปรากฏ ปัจจุบันการศึกษาด้านดนตรีวิทยานำเอาแนวทางดังกล่าวมาใช้ศึกษาดนตรีอย่างแพร่หลาย โดยเรียกแนวทางการศึกษานี้ว่า ประติมานวิทยาการดนตรี (Music Iconology) ซึ่งเป็นการศึกษางานทัศนศิลป์ด้วยองค์ความรู้ทางดนตรี

การศึกษาดนตรีด้วยวิธีการอ่านจากภาพประติมานวิทยามุ่งให้ความสนใจกับรูปภาพและยังมีหลักฐานอื่นๆที่สามารถมองเห็นและนำมาใช้ในการวิเคราะห์ห้วงจิตดนตรีได้ เพราะจะมีการศึกษารายละเอียดที่ปรากฏในภาพสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับดนตรีได้ โดยภาพที่ว่าอาจหมายถึงภาพวาด รูปแกะสลัก ภาพปูนปั้น ภาพถ่าย เหล่านี้เป็นต้น การตีความอาจจะทำได้จากสัญลักษณ์ที่ปรากฏ เช่น ธรรมจักร เป็นตัวแทนคำสอนของพระพุทธเจ้า ภาพเขียนและภาพแกะสลักเกี่ยวกับดนตรี อาจจะเป็นหลักฐานทางพิธีกรรม ความเชื่อ ค่านิยม แต่ในสมองของคน อาจะคิดถึงเสียงที่เกิดจากกลอง และเครื่องดนตรีต่างๆ เพิ่มขึ้นมาก็ได้ไม่น้อย ความสำคัญปรากฏในภาพ จึงมีความลึกซึ้งและหลากหลายในมิติต่างๆ⁷

ประติมานวิทยา (Iconology) กับศาสตร์และศิลป์แขนงอื่นๆ

วิชาประติมานวิทยานี้ เป็นแขนงหนึ่งของวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History) ซึ่งศึกษาในแนวลึก เกี่ยวกับการสร้างงานศิลปะ พร้อมการพิจารณาและอธิบายผลงานศิลปะนั้นๆ โดยละเอียด

⁶ Yuttanawarakorn Saengaram, "Book Review Decoding the King Mongkut's Code," *Fine Arts Journal* 5, 1 (2014): 247–249. (in Thai)

⁷ Sakchai Saising, 218-221. (in Thai)

การตีความหมายของรูปศิลปะนั้นๆ (Art Interpretation) นอกจากนี้ตามมาด้วยการเขียนรูปทรง ประกอบคำอธิบายรูปลักษณะของชิ้นงานศิลปะนั้นๆ บางครั้งศิลปินได้ตั้งใจเขียนแจกแจงสัดส่วน ออกมาเป็นรายละเอียด

มะลิฉัตร เอื้ออนันท์ ได้อธิบายไว้ว่า ประติมานวิทยา คือ การเขียนรูปลักษณะ (Image Writing or Drawing) รวมกับความหมายรองคืองานประติมา ซึ่งเริ่มพบงานประเภทนี้มาก ตั้งแต่ สมัยไบแซนไทน์ (Byzantine) เป็นต้นมา และอาจจะพบได้บ่อยในงานของคริสเตียนออร์ทอดอกซ์ (Christian Orthodox Russian Church) สำหรับของไทยเรานั้น สุจิตต์ วงศ์เทศ ยกให้รูปปั้นสตรี 5 นางกำลังบรรเลงเครื่องสายสมัยทวารวดี (ราว พ.ศ.1000) ซึ่งงานโบราณคดีขุดค้นพบที่ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี⁸

ประติมานวิทยา (Iconology) ที่พบได้ในโลกนี้มีมากแบบสุดที่จะกล่าว จำนวนหนึ่งขุดค้นได้จากใต้ดิน ทำด้วยเครื่องปั้นดินเผา หิน เปลือกหอย ภาพแกะสลักทั้งประเภท อนุสาวรีย์ และ ลอยตัว นอกจากนี้ยังเป็นพวกที่เกิดจากประติมากรรมที่เกิดจากการหล่อจากดิน และโลหะ อีกจำนวนหนึ่ง แต่ที่แพร่หลายมากมีทั่วไปทุกแห่งบนโลกใบนี้ สามารถพบได้ในพิพิธภัณฑ์ทุกแห่ง คือ ภาพเขียนเกี่ยวข้องกับดนตรี ที่เราเรียกว่า เรียกว่า ประติมานวิทยา

ภาพเขียนดนตรี แบ่งออกได้ 4 ประเภท

1. ศาสนา (Religionmusic Icon) พบมากในงานที่เกี่ยวข้องกับภาพเขียน ในงานของกลุ่มศาสนา ที่เกิดในแคว้น กลุ่มศาสนาตะวันออกกลาง คริสต์ศาสนา ออทอดอกซ์โรมันคาทอลิก อิสลาม ปาเลสไตน์ ยิว พบมากโดยเฉพาะภาพเขียน คริสต์ศาสนา มีมากอยู่ในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน อเมริกา ออสเตรเลีย คาทอลิก แม่พระ พระเยซู ตั้งแต่เกิดมาจนถึงสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน มีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องในคัมภีร์ไบเบิล การรักษาโรคด้วยดนตรี นักบุญแอมโบ แคมโบซิโอ⁹

2. สังคม (Social Music Icon) ที่แสดงถึงการใช้ดนตรีในกลุ่มชน ตั้งแต่ระดับราชสำนัก ในสถานศึกษา ไปจนถึงในบ้านเรือนและในกลุ่มชน ซึ่งเล่นดนตรีกันตามประเพณีพื้นบ้านมีมาก

3. บุคคล (Persorming Music Icon) ที่ตั้งใจเขียนขึ้นเป็นการโชว์ ให้เห็นภาพผู้บรรเลงดนตรีอย่างชัดเจน แสดงเจตจำนงที่จะแสดงถึงการปฏิบัติต่อเครื่องดนตรีของบุคคลในภาพ แสดงให้เห็น ค่านิยมของบุคคลในยุคต่างๆ ที่แสดงดนตรี เช่น ภาพเขียนของอดีตนักดนตรี เช่น โมสาร์ท บีโธเฟ่นที่แสดงดนตรี

⁸ Malichat Uea-anan, *Dictionary of Art Terms* (Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2002), 428. (in Thai)

⁹ Poonphit Amatkul, interview (October 23, 2019).

4. เครื่องดนตรี (Organology Music Icon) ตั้งใจจะแสดงเครื่องดนตรีที่มีรายละเอียดเป็นภาพเขียนก่อนและต่อมาเป็นภาพถ่าย แสดงคุณลักษณะที่เป็นรูปลักษณะของดนตรี (Organnology)

รูปลักษณะของดนตรี

ดนตรีวิทยาว่าด้วยรูปภาพและรูปลักษณะของดนตรี ตั้งแต่เครื่องดนตรีและการปฏิบัติต่อเครื่องดนตรี (บรรเลงหรือเล่น) วิชานี้นอกจากจะเกี่ยวกับดนตรีโดยตรงแล้ว ยังมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวิชาประวัติศาสตร์ โบราณคดี จิตวิทยา และที่สำคัญคือเรื่องของจิตรศิลป์ ดนตรีได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับศิลปะแทบทุกประเภท แดมลงรากลึกเข้าไปจนถึงเรื่องของสุนทรียศาสตร์ ในโลกเรามีทั้งรูปวาดหลากหลายประเภท รูปปั้นนูนต่ำ นูนสูง และลอยตัว ที่รับเอาดนตรีเข้าไปผสมผสานในงานศิลปะก็ทำให้เกิดความงามและความชื่นชม บรรดางานศิลปะเหล่านี้มีกระจัดกระจายไปทั่วโลก ศิลปะรูปปั้นของกรีก โรมัน ภาพเขียนโบราณ ของชาวมายาในอเมริกาใต้ ภาพเขียนโบราณของจีน กัมพูชา (นครวัด) ตลอดจนภาพเขียนทางศาสนานิกายต่างๆ ล้วนนำเครื่องดนตรีเข้าไปเพิ่มเติมลงในงานศิลปะเหล่านั้น เกิดเป็นงานที่ฝรั่งเรียกว่า อิมเมจ (Image) เท่านั้นไม่พอ ยังเขียนคำอธิบายไว้ (Writing) เป็นการตีความ¹⁰

รูปลักษณะ การสร้างการผลิตเครื่องดนตรี เป็นเรื่อง “วิชาช่าง” เป็นวิชาการอีกแขนงหนึ่งของวิชาเครื่องดนตรี คือปรากฏอยู่ในแขนงย่อยที่เรียกว่าวิชารูปลักษณะของเครื่องดนตรี ซึ่งเป็นวิชาดนตรีเก่าแก่ เรียนกันมานาน เป็นวิชาที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์ของเครื่องดนตรี (History of Musical Instruments) เป็นวิชาที่ให้รายละเอียดและความรู้เกี่ยวกับการสร้าง การวางรูปแบบในการผลิตเครื่องดนตรี เริ่มต้นจากการเลือกใช้วัสดุในการสร้างเครื่องดนตรี

การสร้างเครื่องดนตรีโดยเลียนแบบรูปสัตว์

ในกลุ่มประเทศอุษาคเนย์นี้ (SEA) นี้ เราพบเครื่องดนตรีและเพลงดนตรีจำนวนมากน้อยที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับสัตว์ต่างๆ หลายประเภท เช่น ชื่อเพลงเกี่ยวกับม้า (ม้าย่อง ม้ารำ ม้าสะบัดกีบ) สิงโต (สิงโตเล่นหาง) ช้าง (ช้างประสานงา ช้างกินใบไม้ ไอยเรศ กุญชรเกษม) นก (กา

¹⁰ Leslie Lassetter, “Music Iconography and Medieval Performance Practice,” *The College Music Symposium* 31 (1991): 91.

ระเวก นกกระจอกทอง นกขมิ้น) ฯลฯ แต่ที่เอารูปลักษณ์ของสัตว์มาใช้ สร้างเป็นเครื่องดนตรีก็มีขอ
รูปม้า (มองโกเลีย) และที่เห็นประจำคือ รูปร่างของสัตว์เลื้อยคลาน ได้แก่ งู พญานาค และจระเข้

ประติมาณวิทยา เป็นการรวมศิลปะหลายประเภทเข้าด้วยกัน ซึ่งผู้ศึกษาจะเห็นความเป็น
วิชาการที่หลากหลายปรากฏตามมา เช่น ลักษณะของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น ว่ามีรูปลักษณ์
(Morphology / Form) อย่างไรทำให้เกิดเสียง (Acuscit) ได้ โดยปฏิบัติต่อเครื่องนั้นอย่างไร และ
เมื่อนำเอาหลายๆ ชิ้นมาบรรเลงร่วมกันก็จะเกิดเป็นวงดนตรีลักษณะต่างๆ เหนือไปกว่านั้นการเล่น
ดนตรี ยังใช้ในกิจกรรมต่างๆ แปรแยกออกไป มิใช่แต่เพียงเพื่อความบันเทิง พักผ่อนหย่อนใจ แต่
ยังสามารถใช้ในพิธีกรรมตั้งแต่เกิดจนตาย เรื่องของดนตรีพิธีกรรมนี้ เราเรียนรู้ได้จากภาพของแต่ละ
กลุ่มชนได้เป็นอย่างดี แม้เวลาจะผ่านไปนานแล้วก็สามารถจินตนาการได้ว่าสุมเสียงของดนตรีนั้นเป็น
อย่างไร

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ระหว่างช่องหน้าต่างวัดคงคารามเป็นภาพจิตรกรรมชาดกตอน
มหาชนกในภาพนั้น ปรากฏรูปพราหมณ์เป่าสังข์มหาชนกชาดก เป็นการเล่าถึงเหตุการณ์พระมหา
ชนก ภาพพระมหาชนกบรรทมอยู่บนพระแท่นในอุทยานของเมืองมิลินทร มีราชรถเสด็จทวย
พล่อย เพื่อหาผู้มีบุญญาธิการขึ้นมาเป็นกษัตริย์ เทียบที่พระมหาชนกบรรทมอยู่และมีหมู่เสนา
อำมาตย์ ข้าราชการบริวารแวดล้อม เพื่อทูลเชิญเสด็จให้เข้าเมือง

สังข์

สังข์ ถือว่าเป็นสิ่งมงคลทั้งในศาสนาพุทธและทางฮินดู ด้วยเชื่อว่าเปลือกหอยสังข์เป็นของ
วิเศษ นำมาซึ่งความเป็นสิริมงคลมากมาย สามารถป้องกันภูติผีปีศาจ ป้องกันอัคคีภัย และสิ่ง
อัปมงคลต่างๆ ในศาสนาฮินดูถือว่าเปลือกหอยสังข์นั้นเป็นสิ่งมงคล เพราะสังข์นั้นได้กลิ่นเอาคัมภีร์
พระเวทลงไปในท้อง อีกทั้งตรงปากสังข์ยังมีรอยพระหัตถ์ของพระวิษณุประทับอยู่ตรงนั้นอีกด้วย อัน
ถือว่าเป็นสิริมงคลอย่างยิ่ง¹¹ เมื่อใครจะทำการมงคลใดก็ให้นำน้ำใส่ลงไปในสังข์แล้วเทออกมารดถือ
ว่าเป็นมงคลยิ่ง อีกทั้งถ้านำสังข์มาเป่าให้เป็นเสียงดัง เสียงของสังข์นั้นก็จะดังคล้ายเสียง “โอม” ซึ่ง
เป็นพยางค์ศักดิ์สิทธิ์ของชาวฮินดู เสียงของสังข์นั้นจะก่อให้เกิดมงคลมากมาย อีกทั้งยังขับไล่
ภูติผีปีศาจให้จากไปจากครอบครัวเราได้ด้วย ชาวพุทธมหายานก็เชื่อกันว่าสังข์นั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 1
ใน 8 เครื่องมงคลอันเป็นเครื่องแทนพระวรกายของพระพุทธเจ้า โดยกล่าวว่าสังข์นั้นเป็นเครื่องแทน

¹¹ Panida Sanguanserivanich, “The Legend of the Conch Shell which Comes with Auspiciousness,” accessed July 31, 2021, https://www.silpa-mag.com/history/article_13277. (in Thai)

พระเกศาของพระพุทธรองค์ และยังเป็นเครื่องแทนพระสุรเสียงแห่งพระธรรมที่พระศาสดาได้ประกาศไว้ให้กักก้องไปทั่วทุกสารทิศ ดังนั้นจึงถือได้ว่าสังข์นั้นเป็นสิ่งที่เป็นมงคลที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องประดับร่างกายให้ความคุ้มครองดวงชะตา โดยการนำเปลือกของหอยสังข์มาตัดจุกที่อยู่ด้านบนสุดบ้าง (ส่วนที่เหลือจะเป็นสังข์ที่นำมาใช้เป่า) หรือ นำเปลือกหอยสังข์มาเจียรให้เป็นกำไล เป็นสร้อยไข่มุกใส่บ้าง และจะเรียกสังข์ที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่งร่างกายนี้ว่า “สังข์มณี” โดยถือว่าเป็นหนึ่งในมณีสำคัญชนิดหนึ่งที่ชาวอินดูจัดไว้ในคัมภีร์ครุฑปุราณะ ว่าด้วยเรื่องของอัญมณีที่ใช้แทนดวงดาวเลยทีเดียวน ในครุฑปุราณะกล่าวไว้ว่า สังข์นั้นเป็นของมงคล เป็นอัญมณีตัวแทนของพระจันทร์ มีพลังในการการคุ้มครองดวงชะตา อีกทั้งยังช่วยบรรเทาผลร้ายที่เกิดจากดาวนพเคราะห์ให้เจือจางเบาบางลงได้อีกด้วย โดยสามารถใช้แทนไข่มุกได้ ดังนั้นสังข์มณีจึงเหมาะกับทุกคน ไม่จำเป็นว่าต้องเจาะจงจำเพาะว่าต้องเป็นคนที่เกิดวันจันทร์เท่านั้น เพราะในตำราได้กล่าวไว้ว่าไม่มีดาวใดเป็นศัตรูกับพระจันทร์เลย ดังนั้นจึงสามารถใส่ได้ทุกคน¹²

Figure 1 Mural brahman blowing conch Mahajanaka Chadok episode, Kongkaram Temple, Ratchaburi Province

สังข์เป็นเปลือกหอยทะเลชนิดหนึ่ง เมื่อนำมาขัดให้ผิวเกลี้ยงเกลาแล้วจะเป็นสีขาว ซึ่งเป็นสีที่บริสุทธิ์และเป็นสิริมงคล นำมาเจาะรูตรงกันหอยแล้วใช้เป่าด้วยริมฝีปาก ทำให้เปล่งเสียงได้ จึงเรียกว่า “แตรสังข์” ใช้เป็นเครื่องดนตรีในพระราชพิธีทางศาสนาพราหมณ์ เดิมมีเปลือกขรุขระต้อง

¹² Boontarika Charoenchinwut, “Sang, Musical Instruments in Sacred Ritual,” *Journal of Fine and Applied Arts Khon Kaen University* 8, 2 (2016): 258-260. (in Thai)

เอามาขัดให้เกลี้ยงก่อน เจาะกันหอยให้ทะลุเป็นรูเป่า ไม่มีลื่น ต้องเป่าด้วยริมฝีปากของตนเอง ปรากฏว่าในอินเดียนำมาใช้เป็นเครื่องเป่ากันแต่ดึกดำบรรพ์ และนับถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ มีนิยายเล่ากันว่า อสูรตนหนึ่งชื่อปัญจชนมีรูปเป็นสังข์อาศัยอยู่ในท้องทะเล พระนารายณ์ปางพระกฤษณา อวตารลงไปปราบและฆ่าอสูรตนนั้นตาย จึงเอาเปลือกสังข์นั้นมาทรงใช้เป็นเครื่องเป่าอย่างแตร รูปพระนารายณ์ที่ปั้นหล่อแกะสลักหรือเขียนจึงทำเป็นรูปทรงสังข์ด้วยหัตถ์ซ้าย ในวรรณคดีอินเดียโบราณมักกล่าวถึง สังข์ใช้เป่าทั้งในสงครามและงานมงคล ไทยได้แบบอย่างการเป่าสังข์ในงานพระราชพิธีมาแต่อินเดีย ถือเป็น ของขลังและศักดิ์สิทธิ์ แต่ใช้ในงานที่มีเกียรติสูงร่วมกับแตรวงและแตรฝรั่ง ลักษณะของสังข์มีการใช้ 2 ประเภท คือ สังข์น้ำ คือ หลั่งน้ำพุทมนต์ และสังข์ลม คือ สังข์สำหรับเป่า

ลักษณะของสังข์เป่าจะกลมอ้วนและเปิดปาก การเปิดปากนั้นต้องเปิดปากจากผู้รู้ ช່องการเป่าเหมือนเครื่องดนตรีประเภทเป่า สังข์เป็นเครื่องดนตรีที่มีอำนาจของเสียงสามารถทุกทุกอย่างให้หยุดได้ พระนารายณ์กับสังข์เป่าจะเป็นผู้กำหนด เช่นการทำศึกสงคราม ก็จะทำให้พราหมณ์เป่าเอาฤกษ์เอาชัย ให้เกิดอำนาจ เกิดความฮึกเฮิม จะเห็นได้จากพิธีกรรมใหญ่ ที่สำคัญๆ จะนำหอยสังข์เข้าร่วมในงานมงคลนั้นด้วย เหตุผลที่นำหอยสังข์เข้าร่วมในพิธีก็เนื่องจาก หอยสังข์นั้นเป็นที่บรรจุพระเวทต่างๆ ไว้ในท้อง มีรอยนิ้วพระหัตถ์ของนารายณ์ ปรากฏขณะที่พระองค์บิบบากเพื่อให้คายพระเวทออกมา ด้วยเหตุดังกล่าวหอยสังข์จึงเป็นของสูงและศักดิ์สิทธิ์ หลายชาติในเอเชียนิยมเป่าสังข์ในงานพิธีต่างๆ

สังข์ ได้แก่ แตร สังข์ เป็นเครื่องประโคมในพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่ เครื่องเป่าชนิดนี้มีอยู่ทั่วไปในดินแดนแถบเอเชียอาคเนย์แต่บรรพกาลมีหลักฐานปรากฏอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 12 พ.ศ. 11000 ได้กล่าวถึงดินแดนของอาณาจักร เฉลว ตอนหนึ่งว่า “... ผู้ที่บิดามารดาหรือพี่ชายตายจะโกนศีรษะและนุ่งขาว เขาจะสร้างกระท่อมไม้ไผ่ขึ้นเหนือน้ำ ในนั้นจะมีเศษไม้ชิ้นเล็กๆ และใส่ซากศพเข้าไปไว้ด้วย ต่อจากนั้นเขาจึงชักธง เผาเครื่องหอม เป่าสังข์...” เป็นการประกอบพิธีกรรมให้ผู้ตาย ที่เป่าสังข์ในงานอวมงคลนับเป็นประเพณีของอาณาจักรเฉลว ในครั้งนั้นที่ได้รับอารยธรรมจากอินเดียโบราณแผ่ขยายเข้ามา¹³

พุทธศตวรรษที่ 19 ในอาณาจักรสุโขทัย ก็มีหลักฐานอยู่ในไตรภูมิพระร่วง กล่าวถึงการเป่าสังข์ไว้เช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่จะใช้ในงานมงคล แสดงความชื่นชมยินดีที่มีชัยชนะแก่ข้าศึก มีการ

¹³ Udom Arunrat. *Music from Buddhism* (Nakhon Pathom: Silpakorn University Printing House, 1987), 28-30. (in Thai)

กล่าวถึงสังข์นี้อยู่หลายตอน ในจารึกอโคศุกราม ที่จารึกไว้เป็นภาษาบาลีในรัชสมัยพญาลิไทอีกเช่นกัน ได้กล่าวถึงศรัทธาของราษฎรที่ได้ร่วมมือร่วมใจกันสร้างวัดให้แก่พระพุทธศาสนาที่เป็นถาวรวัตถุแล้ว ยังได้สร้างเครื่องดนตรีไว้เรียกว่า “ปณฺจคิก ตฺริย” มีสังข์และขลุ่ย เป็นต้น นัยว่าจะให้เป็นของกลางของชาวบ้าน แสดงว่าในยุคนั้น เครื่องดนตรีประเภทเครื่องห้านี้ ใช้ประกอบพิธีในทางพระพุทธศาสนา และก็คงจะมีการเรียนการสอนกัน โดยใช้วัดเป็นประสิทธิ์ประสาทหามาแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย

นอกจากนี้แล้ว เรื่องของสังข์ยังได้กล่าวไว้ในพุทธประวัติอยู่ด้วยคือ ตอนมารผจญว่า เมื่อเทพยดาทั้งหมื่นจักรวาลแลเห็นพญาวัสสวดีมารเข้า ต่างองค์ก็สะดุ้งตกพระทัย ก็ประลาดไปจากที่นั้น วิชยุดมहाสังข์นั้นก็เหมือนกับพิชัยสังฆะ คือเป่าเอาฤกษ์เอาชัย หรือเมื่อมีชัยชนะ แต่เมื่อเห็นพญา มารเข้า ก็คงจะกลัวคุมสติไม่อยู่ จนต้องเหาะขึ้นสู่อากาศยังแต่พระพุทธเจ้าทางสถิตยเหนือรัตนบัลลังก์ พระองค์เดียวดูจกทำมหาพรหมอันสถิตในสุญนิมาน ที่สุดพญามารก็พ่ายแพ้ไป นอกจากนี้แล้วสังข์ยังใช้เป็นเครื่องประโคมร่วมกับเครื่องดนตรีชนิดอื่น เช่น พิณ ฆ้อง กลอง สรไนย พิสนธนูชัย กาหล สร โพล (ตะโพน) และบันฑะวะ ในเรื่องสังข์นั้นจะนิยมใช้สังข์ที่เป็น “ทักษิณาวรรต” ถือว่าเป็นมงคล ไม่นิยมสังข์ชนิดที่เป็น “อุตราวัฏ” คือกันหอยวนซ้ายนั้นเอง

อำนาจศักดิ์สิทธิ์ของ"สังข์" ชาวอินทุมิความเชื่อเกี่ยวกับสังข์ ว่า

ไม่ขาดแคลนเงินทอง อาหาร และเสื้อผ้า ได้ที่อยู่อาศัยที่สุขสบาย นำความสุขความสงบมาสู่เคหสถานบ้านช่อง หรือสถานที่ที่สังข์ตั้งอยู่ นำความร่ำรวยมั่งคั่งมาสู่เคหสถานบ้านช่องนั้นๆ น้ำที่บรรจุไว้ในขอนสังข์ และตั้งทิ้งไว้หนึ่งวัน จะศักดิ์สิทธิ์ดุจน้ำในแม่น้ำคงคา นำความปรองดอง และหวานชื่นมาสู่คู่สมรส เป็นอมตะดุจพระรามและสีดา ดุจกฤษณะและราธา ดุจดั่งพระศิวะและพระแม่อุมาเทวี ดุจดั่งพระนารายณ์และพระแม่ลักษมีเทวี ทำให้เกิดสติปัญญาและความทรงจำอันล้ำเลิศ มีปฏิภาณอันประเสริฐ ภูตผีปีศาจ มนต์ดำและคุณไสยทั้งปวงไม่อาจเข้าใกล้สถานที่ที่มีสังข์ เก็บรักษาอยู่ น้ำที่หลังจากสังข์ หากนำมารดให้กับคนหรือสถานที่จะสามารถขับไล่ภูตผีปีศาจ มนต์ดำ และสิ่งอัปมงคลทั้งปวงได้ จะอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติและข้าทาสบริวารมากมาย ผู้ที่บูชาสังข์ทุกวันจะได้รับการอวยพรจากองค์พระนารายณ์จนวาจาเป็นประกาศิต น้ำที่บรรจุในสังข์ และหากนำมาทำการประตักขมิ้นรอบทวารูปแล้ว น้ำนั้นเมื่อนำมารดผู้ใดจะทำให้ผู้นั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ปราศจากมลทิน และสำนึกบาปทั้งปวงแล้วจะมีจิตสำนึกคนนั้นจะกลายเป็นคนดีตลอดกาล

ที่เรียกว่า “มหาสังข์” ก็เพราะว่าเป็นหอยทะเลกาบที่มีความวิจิตรตระการในตัวเอง ใช้สำหรับการเป่าหรือหลั่งน้ำพระพุทธมนต์หรือน้ำเทพมนต์ ในพระราชพิธีชั้นสูงหรือในพิธีการสูงสุด

ของศาสนาต่างๆ ตั้งแต่ พุทธ คริสต์ อิสลาม เซน ซินโต ฮินดู และลัทธิบอนของชาวทิเบตโบราณ เสียงสังข์ สามารถล้างอาถรรพ์และขับไล่พลังงานด้านลบได้ทุกประเภท

งานค้นคว้าด้าน การบำบัด พบว่า สังข์เป่า สามารถกระตุ้นเซลล์หรือพลังงานภายในร่างกาย และจิตวิญญาณได้ดี ทั้งนี้เพราะว่าย่านความถี่ของสังข์นั้นจะสามารถกระตุ้นธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ และ วิญญาณธาตุให้แก่ผู้เป่าหรือผู้ที่รับการบำบัด โดยเฉพาะเมื่อผู้เป่าสังข์รวบรวมสมาธิและจิตใจอัน บริสุทธิ์ เสียงที่กังวานออกจากสังข์ก็จะเพิ่มความเข้มข้นของสนามพลังงานทางชีวภาพได้อย่างดี เสียงกระตุ้นพลังวิญญาณและธาตุแท้ภายในของประจุโปรตรอนและอิเล็กตรอน ให้ขั้วแม่เหล็กไฟฟ้า ในสนามชีวภาพเกิดความสมดุล กระทั่งเกิดสภาวะปกติขานทั่วร่างกาย ซึ่งมีความสอดคล้องกับการเป่าสังข์ บันลือสังข์ เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับพราหมณ์ ลักษณะของ 1) สังข์ที่เป็นเทพพระอาวุธพระนารายณ์ 2) สังข์ กลิ่นพระเวทศักดิ์สิทธิ์ 3) รอยนิ้วพระนารายณ์¹⁴

พราหมณ์มีความเชื่อ ว่าเมื่ออะไรออกจากสังข์ เป็นมงคล น้ำเสียงมงคล ไทยเรารับมาใช้ ตั้งแต่อยุธยา เมื่อสร้างอยุธยา ชุดพบสังข์ 1 ขอน จากประวัติพระเจ้าอู่ทอง ความสำคัญคนไทยรับเอาคติพราหมณ์เข้ามาแต่โบราณในงานพระราชพิธี ต่อมาเพี้ยนมาใช้กับพิธีราชฎ์ งานแต่งงาน โบราณใช้การชดน้ำ สังข์ใช้กับบุคคลวรรณะสูง คนธรรมดาเริ่มเอามาใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์ ไม่น่าจะเกินจากสมัยรัชกาลที่ 5 - 6 พราหมณ์ว่าสโลกบันลือสังข์ เพี้ยนว่าต่อบันลือสังข์¹⁵ สังข์ จะมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากหอยต่างๆ ไป คือ สังข์ จะต้องมียอยนิ้วพระนารายณ์ ลักษณะของสังข์ที่ใช้กันใน ปัจจุบัน มี 2 ประเภท คือ สังข์รดน้ำ และสังข์ที่ใช้เป่า การเป่าสังข์นั้นต้องเป่าไม่ให้ลมขาดตอน การเป่าสังข์ทำให้เกิดความเป็นสิริมงคล กับสถานที่นั้นๆ ดังจะเห็นได้ในพิธีหลวง ตามปกติชาวบ้านจะไม่เป่าสังข์ไม่ว่าจะตั้งภูมิที่ นอกจากนั้นแล้วการทำขวัญนาคของชาวบ้านทั่วไปก็ไม่มีการนำเอาสังข์มาเป่า¹⁶

บทสรุป

การใช้สังข์นั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของพิธีพราหมณ์ซึ่งจะเห็นในพระราชพิธีสำคัญ ที่เป็นงานมงคล ส่วนในงานอวมงคลไม่มีสังข์ปรากฏ แต่ทว่าจากภาพวัดไตรอารีย์รักษ์ในขบวนแห่พระศรีสังคารพระพุทธรูปเจ้า นั้น มีพราหมณ์เป่าสังข์ จากภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดไตรอารีย์รักษ์เป็นภาพ

¹⁴ Pramet Boonyachai, interview (November 1, 2019).

¹⁵ Dusadee Meepom, interview (November 1, 2019).

¹⁶ Taweeroj Klumklomjit, interview (September 21, 2019).

การดับชั้นปรินิพานของพระพุทธเจ้านั้น คือ การพันทุกข์หลุดพ้นเป็นข้อยกเว้น การปรินิพานของพระพุทธเจ้านั้นเป็นการพันจากทุกข์ พระที่ไม่ใช่พระอรหันต์ ซึ่งต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดเป็นสัตว์ ต้องกลับมาเกิดอีกหลายภพชาติ พระพุทธเจ้า พระอรหันต์ บ่วงทุกข์ ในการเป่าสังข์นั้นเป็นเรื่อง การหลุดพ้นจากกิเลสวัฏสงสารทุกฝ่ายอนุโมทนา แต่ทว่างานพระศพต่างๆ ไป ไม่เห็นมีการเป่าสังข์ จากงานพระศพในรัชกาลที่ 9 มีขบวนแห่ หากแต่ทว่าในขบวนนั้นไม่มีสังข์เป่าในขบวน

สังข์ในพิธีชาวบ้าน เลียนแบบในพิธีหลวง การเป่าสังข์ ชาวบ้านสังข์ชาวบ้าน ไม่มีใช้เป็นของสูง เป็นของหายาก ในอดีตหายากมาก ของที่พราหมณ์ใช้ พิธีของชาวบ้านไม่มีของสูง คติความเชื่อเป็นของสูง คนสมัยก่อนได้เห็นเป็นบุญแล้ว ตังค์ก็ไม่มีซื้อ คนไทยโดยทั่วๆ ไปก็นับถือคติพราหมณ์ พุทธ พราหมณ์ ปนกันในความคิด พราหมณ์ครึ่งหนึ่งกลายเป็นพุทธมหายาน พราหมณ์ผสมเยอะ ชาวบ้านใช้คติพราหมณ์ตั้งภูมิที่ ยกเสาศัตร์ บวชนาค โคนจุก คติพราหมณ์ เครื่องดนตรีชาวบ้านไม่มีเครื่องดนตรี ใช้อะไรเพื่อเป็นคติให้งานเกิดมงคล ในพิธีหลวง คนรวย สังข์ / บัณเฑาะว์ ของหลวงใช้เครื่องประโคม เครื่องสาย ชาวบ้าน ใช้มือ โห่สามลา การเป่าสังข์ สามลา คือการแสดงถึงความ เป็นมงคล ชาวบ้านไม่มีสังข์ ทศนคติเรื่องพราหมณ์การให้การเป่าสังข์ของชาวบ้าน ชาวบ้านไม่มีสังข์ ใช้มือแทน เสียงโห่ร้องคือความสำเร็จ ความเป็นชัยมงคล เกิดเป็นศิริมงคล สิ่งที่ยินดี โห่ คือ การแสดงความยินดี การโห่ร้องนั้นมีมานาน โห่ในระบบราชการ เป็งโห่ ในสมัยรัชกาลที่ 6 ยินดีกับที่ประชุม เป็นประธาน แสดงความแต่เดิมไม่ใช้การโห่เช่นปัจจุบัน มาในสมัยรัชกาลที่ 6 เลิกระบบโห่ในระบบราชการ ใช้คำว่าไชโยแทน ไชโย 3 ครั้ง แสดงความยินดีกับที่ประชุม

การยกเสาศึก ก็ใช้การโห่ ทั้งนี้ (ทัศนคติของผู้ให้สัมภาษณ์) รับผิดชอบพราหมณ์พร้อมกับ ศาสนา อารยธรรม ศาสนา พุทธศาสนา พราหมณ์เข้ามาด้วยกัน มีตำนาน มีบันทึก มีนักบวช พระไตรปิฎก เข้ามาในเอเชียอาคเนย์ของเรา คติพราหมณ์หลายรูปแบบ พิธี มีวิวัฒนาการ จากเดิม มหานิกาย ไม่ใช่เถรวาท พราหมณ์ก็เปลี่ยนแปลง ทุกอย่างบนโลก มีเริ่มต้น ท่ามกลางวิวัฒนาการ

สังคมไทยมีชนชั้น ของพระมหากษัตริย์ ขุนนาง ชนชั้นการปกครอง ไพร่ แพทย์สูตร แต่ไม่ได้มีชนชั้นหลักอินเดีย มีเรื่องชนชั้นทางจารีต ประเทศไทย ชนชั้นตามจารีต ใครอยู่ชนชั้นไหน คนที่มี (ชนชั้นกลาง) มีความเป็นชนชั้น เรื่องของชนชั้น คนละภาษา ชานชั้นทางจารีต

การเป่าสังข์ ไม่ใช่เรื่องง่าย ไม่ใช่แค่มีแรงเป่าก็จะทำให้เกิดเสียงได้ แต่การเป่าสังข์นั้น ต้องใช้ลม ผ่านริมฝีปาก ให้ริมฝีปากสั่น เหมือนเป่าใบไม้ หลังจากลม กระทบริมฝีปากแล้ว ก็จะล่อง ผ่านไปสู่กันหอย ที่เจาะรูไว้พอเหมาะ พอดี เช่นนี้ พลังก็จะเกิดเสียงสวรรค์ผ่านออกมาทางปากสังข์

เพียงคนเป่า ฝึกใช้ลมจากท้อง ค่อยผ่อน ค่อยเป่า ก็จะทำให้เสียงสังข์ ดังไม่ขาดตอน ไพเราะเสนาะ โสัด สมดังเป็นเสียงจากสวรรค์จริงๆ

เสียงสังข์ ไม่มีระดับเสียงสูงต่ำ เป็นเสียงกลาง กล่าวกันว่า แท้จริงเสียงสังข์นั้น ประดิษฐ์ได้ เสียงเดียว มีความหมายศักดิ์สิทธิ์ที่สุดนั่นคือ คำว่า “โอม” และเสียงสังข์ ก็ดลบันดาล ให้เกิด เหตุการณ์ได้มากมาย ทั้งเป็นเสียงที่กล่าวขานพระนามสูงสุดของเทพเจ้า ด้วยความอ่อนน้อมเคารพ “โอม” เป็น การเบิกฤกษ์ในพิธีสำคัญเป็นการให้สัญญาอันเชิญเทพพรหมเทวา มาร่วมพิธีกรรม และประสาทร นอกจากนั้น สังข์ยังเคยใช้เป่าเพื่อเป็นอาณัติให้เกิดสงครามที่ทุ่งกุฎเกษร ในมหากา รตะ เริ่มต้นขึ้นด้วยทุกสิ่งอย่างมีทั้งคุณและโทษ สุดแต่ผู้ใดจะใช้สอยไปในทางใด ทุกลมหายใจของ เรามีความหมาย เพียงใช้เป่าสังข์เพื่อการมงคล ลมหายใจนั้นก็ช่างมีคุณค่าน่าสรรเสริญ แต่ในทาง ตรงข้ามกัน ถ้าลมหายใจแห่งความเครียดแค้นชิงชังเป่าผ่านสังข์เพื่อให้ฤกษ์เบิกสงคราม ลมหายใจ นั้นก็ช่างโหดร้ายลึนดี

สังข์ เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นสิริมงคลในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ เป็น สัญลักษณ์ของพระราชา เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากประเทศอินเดีย โดยพ่อค้าชาวอินเดียได้เข้ามา ติดต่อค้าขาย จากหลักฐานเก่าที่มีการอ้างอิงถึงการมาถึงดินแดนนี้ในรูปแบบตำนานและนิยาย ใน มหาชนกชาดก สังขพราหมณ์ สุธันวีชาดก สังคมไทยมีชนชั้นของพระมหากษัตริย์ ชุนนาง ชนชั้นการ ปกครอง ไพร่ แพทย์สูตร แต่ไม่ได้มีชนชั้นหลักอินเดีย มีเรื่องชนชั้นทางจารีต ประเทศไทย ชนชั้น ตามจารีต ไครอยู่ ชนชั้นไหน คนที่มี (ชนชั้นกลาง) มีความเป็นชนชั้น เรื่องของชนชั้น คนละภาษา ชนชั้นทางจารีต

Bibliography

- Amatkul, Poonphit, History of Music Development (Interviewee). October 23, 2019.
- Arunrat, Udom. *Music from Buddhism*. Nakhon Pathom: Silpakorn University Printing House, 1987. (in Thai)
- Boonyachai, Pramet, Sang (Interviewee). November 1, 2019.
- Charoenchinwut, Boontarika. "Sangha, Musical Instruments in Sacred Ritual." *Journal of Fine and Applied Arts Khon Kaen University* 8, 2 (2016): 256-292. (in Thai)
- Klumklomchit, Taweeroj, Sang (Interviewee). September 21, 2019.
- Krairiksh, Piriya. *Thaksin Arts before the 19th Century*. Bangkok: The Fine Arts Department, 1980. (in Thai)
- Lassetter, Leslie. "Music Iconography and Medieval Performance Practice." *The College Music Symposium* 31 (1991): 91-116.
- Meepom, Dusadee, Sang (Interviewee). November 1, 2019.
- Saengaram, Yuttanawarakorn. "Book Review Decoding the King Mongkut's Code." *Fine Arts Journal* 5, 1 (2014): 237-256. (in Thai)
- Saising, Sakchai. *Dvaravati Art: Early Buddhist Culture in Thai Land*. Bangkok: Ancient City, 2004. (in Thai)
- Sanguanserivanich, Panida. "The Legend of the Conch Shell which Comes with Auspiciousness." Accessed July 31, 2021. https://www.silpa-mag.com/history/article_13277. (in Thai)
- Sumjinda, Pichaya. *Decode King Mongkut*. Bangkok: Art and Culture Publishing, 2014. (in Thai)
- Tatana, Surathin. "Buddhist History Painting." Bachelor of Fine Arts Thesis, Silpakorn University, 2006. (in Thai)
- Ueaanan, Malichat. *Dictionary of Art Terms*. Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2002. (in Thai)